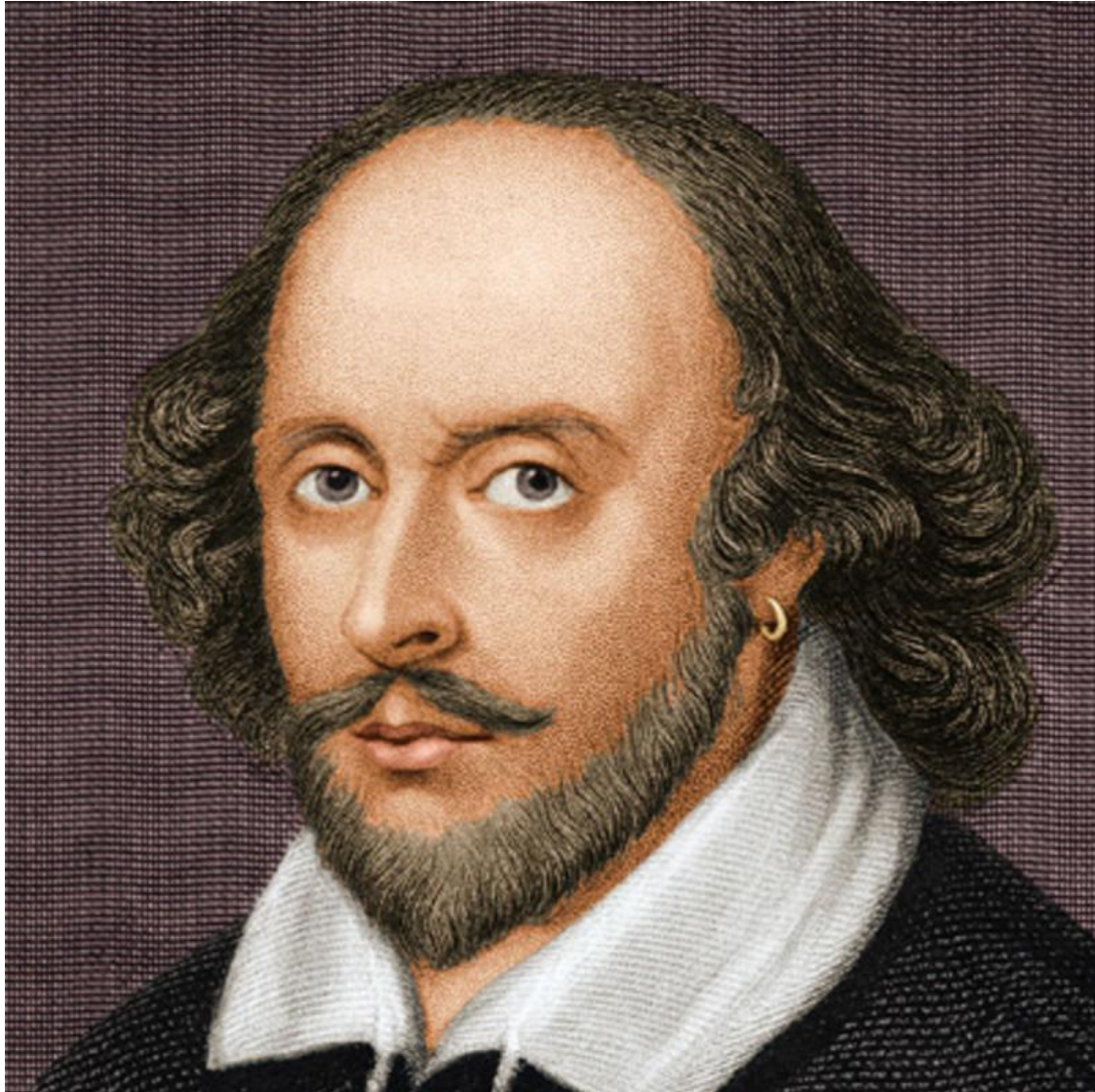

William Shakespeare entre traduccions

Sílvia Coll-Vinent
Daniel Gil Solés
Helena Fàbregas Rebato
Imma Guzmán Fernández
<http://www.bibliotecaepiscopalbcn.org>
info@bibliotecaepiscopalbcn.org

Descripció de les obres més representatives

Tot i que la presència de William Shakespeare¹ al fons de la Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona no és gaire extensa, ni encara menys exhaustiva, **val a dir que disposem d'alguns exemplars significatius i certament representatius per oferir una petita panoràmica del dramaturg anglès**. El motiu i l'objectiu d'aquest text és doble: d'una banda, descriure breument les obres que creiem que són més importants, o les que són edicions, recopilacions i traduccions al català i al castellà, i també alguns estudis crítics sobre el dramaturg anglès, principalment dels segles XIX, XX i XXI; d'altra banda, oferir al lector un llistat bibliogràfic de totes les obres que té al seu abast disponibles a la Biblioteca.

Patrimoni bibliogràfic

La primera peça que volem destacar és un *Coriolan* (Paris: Hachette, 1843). El pròleg i les notes són en francès, mentre que es manté el text original en anglès. L'editor i autor de les notes és Daniel O'Sullivan, que fou professor de llengua anglesa al Collège Royal de Saint-Louis. O'Sullivan fou, a més, uns dels principals traductors al francès d'obres d'autors anglesos durant la primera meitat del segle XIX². Es tracta d'un exemplar força malmès, desenquadernat i sense cobertes, i que presenta taques d'humitat. Volem destacar també un *Macbeth* (Paris: Hachette, 1922). És una desena edició (la primera data del 1901). L'edició conserva el text original en anglès, mentre que la introducció, l'anàlisi i les notes són en francès, a càrrec de L. Morel³.

El tercer exemplar que destaquem és la *Vida de Guillem Shakespeare segons les millors biografies angleses y compte habut dels darrers documents desaxrivats*, d'Anfòs Par (Barcelona: Llibreria Verdager, 1916). Anfòs Par i Tusquets (Barcelona, 1879-1936)⁴ fou el primer crític i divulgador important per a un públic general de l'obra de William Shakespeare a Catalunya. Va deixar un llegat extens de traduccions i estudis sobre

¹ William Shakespeare [en línia]. En: *Enciclopèdia.cat* <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0062429.xml>> [Consulta: 20/10/2016]

² Daniel O'Sullivan va editar i traduir entre d'altres: *Chefs-d'oeuvres poétiques de Thomas Moore* (Paris: Libr. De Charles Gosselin, 1841) <http://ccuc.cbuc.cat/record=b3808810~S23*cat> i <http://ccuc.cbuc.cat/record=b5787534~S23*cat> [Consulta: 20/10/2016]; *The Book of Legends, containing a selection of standard tales from the most esteemed British essayists, to which is prefixed an abridgement of Dunlop's History of Fiction* (Paris : Librairie de Pourchet, 1842) <http://ccuc.cbuc.cat/record=b5250807~S23*cat> [Consulta: 20/10/2016]; i *Irlande : Poésies des bardes* (Paris : Glashin, 1853) <http://ccuc.cbuc.cat/record=b5643695~S23*cat> [Consulta: 20/10/2016]. També és l'autor de *Leçons de littérature anglaise ancienne et moderne* (3ème ed. – Paris: Libr. Classique de Madame Ve Maire-Nyon, 1841) <<https://books.google.es/books?id=9FBMrXjC4C&pg=PP6&ots=6w7ES9gYBo&dq=d.%20o'sullivan%20coll%C3%A9ge%20royal%20de%20saint-louis&hl=es&pg=PP6#v=onepage&q=d.%20o'sullivan%20coll%C3%A9ge%20royal%20de%20saint-louis&f=false>> [Consulta: 20/10/2016]

³ Leon Alexandre Morel, 1850-1917. La primera edició d'aquest *Macbeth* editat per Hachette és del 1901. Al Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya apareixen les seves obres en el següent enllaç: <http://ccuc.cbuc.cat/search~S23*cat/?searchtype=a&searcharg=Morel%2C+L%C3%A9on+Alexandre%2C+1850-1917&searchscope=23&sortdropdown=-&SORT=A&extended=0&SUBMIT=Cerca&searchlimits=&searchorigarg=aMorel%2C+L%7Bu00E9%7Don+Alexandre%2C+1850-1917> [Consulta: 20/10/2016]

⁴ Anfòs Par i Tusquets [en línia]. En: *Enciclopèdia.cat* <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0048926.xml>> [Consulta: 20/10/2016]

Shakespeare, i a més és autor de diversos estudis sobre la seva significació cultural⁵. Par, a més, fou membre fundador de l'Associació Wagneriana de Barcelona⁶, creada el 1901; i també fou un actiu membre del Foment de Pietat Catalana. Des de la seva vessant de filòleg s'oposà a la reforma de l'ortografia catalana que impulsà Pompeu Fabra.

Recopilacions en anglès

La biblioteca també compta amb recopilacions angleses, de les quals destaquem l'edició ***The Complete works of William Shakespeare*** (London & Glasgow: Collins Clear-Type Press, 193-?) publicada als anys 30 per la Collins Clear-Type Press, una editorial fundada el 1892 per un dels fills de l'editor William Collins⁷. Aquest exemplar conté fotografies d'alguns dels actors⁸ de l'època representant les diverses obres que s'hi inclouen, a l'Old Vic Theatre i a d'altres teatres cèlebres de Londres. Val a dir que la majoria dels actors i actrius que apareixen a les imatges van interpretar durant les seves carreres nombrosos papers de les diferents obres de Shakespeare.

El següent exemplar a assenyalar és la 17a edició d'una recopilació en dos volums de les obres i sonets. ***The Plays and sonnets of William Shakespeare*** (Chicago [etc.]: Encyclopaedia Britannica, 1952) si bé es va publicar a la Universitat de Chicago. Els editors són William George Clarke [i.e. Clark] i William Aldis Wright, dos estudiosos dels clàssics de Shakespeare molt coneguts pel *Cambridge Shakespeare* (1863-1866), que conté una selecció de les primeres edicions i correccions dels textos del dramaturg anglès⁹.

Recopilacions en català

Pel que fa a les recopilacions en català de les obres de Shakespeare volem destacar-ne alguns exemplars que creiem significatius. En primer lloc, un parell de volums de la col·lecció *Clàssics de tots els temps*, de l'Editorial Alpha¹⁰. Es tracta de: ***Coriolà; Juli Cèsar; Antoni i Cleopatra*** (Barcelona: Alpha, 1958) i ***El Mercader de Venècia; La Tempestat; L'Amansiment de l'Harpia*** (Barcelona: Alpha, DL 1959). Ambdós exemplars són una traducció poètica de Josep Maria de Sagarra, una traducció força lliure i en part influïda, com s'ha estudiat, per traduccions franceses. Sagarra té ben clara la voluntat d'oferir una visió global i completa de les diferents expressions teatrals de Shakespeare, com podem llegir a la solapa de la coberta d' ***El Mercader de Venècia...***: "En edicions anteriors de la present Col·lecció, he intentat donar una mostra del teatre històric i del

⁵ Al Catàleg Col·lectiu de la Universitats de Catalunya apareixen les seves obres en el següent enllaç: http://ccuc.cbuc.cat/search~S23*cat?apar/apar/1%2C9604%2C32000%2CB/exact&FF=apar+anfos+1879+1936&1%2C32%2C/indexsort=-> [Consulta: 20/10/2016]

⁶ Associació Wagneriana de Barcelona [en línia]. En: *Wikipedia* <https://ca.wikipedia.org/wiki/Associaci%C3%B3_Wagneriana_de_Barcelona> [Consulta: 20/10/2016]

⁷ William Collins tenia l'editorial William Collins Sons & Co., Ltd., especialitzada en la publicació de Bibles, material religiós i educatiu <https://www.arthur-conan-doyle.com/index.php?title=Collins%27_Clear_Type_Press> [Consulta: 20/10/2016]

⁸ *Rob Wilton theatricalia* [en línia] <<http://www.phyllis.demon.co.uk/theatricalia/index.htm#ENO>> [Consulta: 20/10/2016]

⁹ Cfr. *Clark, William George* [en línia] <[https://en.wikisource.org/wiki/Clark,_William_George_\(DNB00\)](https://en.wikisource.org/wiki/Clark,_William_George_(DNB00))> [Consulta: 20/10/2016]

¹⁰ L'editorial va ser fundada per Francesc Cambó el 1926. <<http://www.editorialalpha.cat/qui-som/>> [Consulta: 25/10/2016]

teatre arquetípic de Shakespeare; per arrodonir la meua aportació, apareix aquest volum amb tres comèdies escollides". Ja uns quants anys més tard, durant els anys 70 i 80 del segle XX, val la pena també destacar la *Col·lecció popular de teatre clàssic universal*, impulsada conjuntament per l'Institut del Teatre de Barcelona i l'Editorial Bruguera en format butxaca. A la Biblioteca tenim disponibles tres exemplars: **Molt soroll per no res** (Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre: Bruguera, 1984), **Romeo i Julieta** (Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre: Bruguera, 1979) i **Juli Cèsar** (Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre: Bruguera, 1981). Ambdues edicions estan traduïdes per Josep Maria de Sagarra, i cal remarcar la de *Juli Cèsar*, efectuada per Sagarra en la clandestinitat, entre 1942 i 1943.

També durant els anys 1980, i també amb voluntat de divulgació, és important destacar la col·lecció *Obra dramàtica completa de William Shakespeare*, impulsada conjuntament per TV3 i l'editorial Vicens-Vives. Aquesta col·lecció, de gran abast i adreçada a un públic general, tenia com a objectiu principal la traducció al català modern de les obres de Shakespeare. A la Biblioteca tenim una trentena de volums, com per exemple **Macbeth** (Barcelona: TV3: Vicens-Vives, 1988), amb pròleg, traducció i notes de Salvador Oliva.

Recopilacions en castellà

En l'àmbit de les recopilacions en castellà, volem destacar-ne tres volums. En primer lloc **La Primera parte del Rey Enrique IV ; La Segundaparte del Rey Enrique IV ; El Rey Enrique V** (Valencia: Prometeo, 19--?), que és el volum 11 de les *Obras completas de Shakespeare*. Incorpora un pròleg de Víctor Hugo, i la traducció va a càrrec de R. Martínez Lafuente¹¹. D'aquesta edició cal destacar-ne el caràcter eminentment divulgatiu, en format butxaca, així com la voluntat d'arribar a un públic popular, ja que a la mateixa editorial s'hi publicaven obres, per exemple, de Conan Doyle (*Sherlock Holmes*) o de Blasco Ibáñez.

Un altre volum a destacar són les **Obras completas** (Madrid: Aguilar, 1943), amb un estudi preliminar, traducció i notes a càrrec de Luis Astrana Marín¹². Segons figura a la portada, es tracta de la llavors *primera versión íntegra* de l'anglès, i de l'única *edición completa en lengua castellana*. Finalment, i aprofitant també la traducció d'Astrana Marín, cal destacar també una setena edició del **Hamlet: príncipe de Dinamarca** (Madrid: Espasa-Calpe, 1946), publicada en la *Colección Austral*, la primera edició del qual es remunta al 1938.

Obres soltes

Dels volums solts en català, hem seleccionat **La Tragèdia de Macbeth** (Barcelona: Columna-Romea, 2002) traduït per Miquel Desclot i amb la posada en escena a càrrec de Calixto Bieito. Desclot és poeta, escriptor i traductor especialitzat en el teatre de

¹¹ Recomanem la lectura de l'article: Serón Ordóñez, Inmaculada. "Plagio y autoría en las obras de Shakespeare traducidas por R. Martínez Lafuente" [en línia]. En: *Revista de Historia de la Traducción*, vol. 1611, n. 4 (2010) <<http://www.traduccionliteraria.org/1611/art/seron.htm>> [Consulta: 25/10/2016]

¹² Luis Astrana Marín fou sens dubte el principal traductor de Shakespeare al castellà de la primera meitat del segle XX; l'obra que ressenyem n'és el principal exemple. A més, redactà també una biografia del dramaturg anglès, publicada originalment l'any 1930 i posteriorment revisada i ampliada el 1940. Font: Luis Astrana Marín [en línia]. En: *Ecured* <https://www.ecured.cu/Luis_Astrana_Mar%C3%ADn> [Consulta: 25/10/2016]

Molière, de Shakespeare, i en teatre musical com el d'Stravinsky, entre d'altres. *Macbeth*, com reconeix el traductor, és l'obra més traduïda al català. N'hi ha fins a vuit versions, començant amb la de Cebrià Montoliu, del 1907, passant per la versió de J. M. de Sagarra, entre 1958-1959, fins a la de Salvador Oliva de l'any 1988, essent la de Miquel Desclot, la darrera, una traducció d'un to més col·loquial que les anteriors¹³.

Un exemplar interessant és la ***Selecta de sonets. Líriques de Shakespeare*** (Barcelona : Barcino, 2016). L'editorial barcelonina procura recuperar, amb la col·lecció Biblioteca Històrica de la Traducció Catalana, edicions facsímils de traduccions històriques de la literatura universal. Totes elles van acompanyades d'un estudi introductor realitzat per un especialista. En aquest cas, es tracta d'un facsímil de 1913 amb les traduccions de Magí Morera i Galícia¹⁴, poeta i traductor lleidatà que va versionar diverses obres del dramaturg anglès. L'estudi introductor va a càrrec de Dídac Pujol¹⁵, especialitzat en l'àmbit de la traducció literària anglès-català al segle XX.

Per últim, una altra edició singular és ***40 sonets de Shakespeare*** (Barcelona: Proa, 1970), de la col·lecció *Els llibres de l'Óssa Menor*¹⁶, que recupera les versions de Joan Triadú¹⁷, escriptor, pedagog i traductor. Tal i com explica en el pròleg el mateix Triadú, l'edició d'aquest volum no ha estat un recull complet sinó una selecció i una interpretació. La defineix com una introducció a la poesia de Shakespeare tal i com ell l'entén¹⁸.

Estudis sobre l'obra de Shakespeare

Dels nombrosos estudis sobre l'obra de Shakespeare, el ***Prefaci a les obres dramàtiques de William Shakespeare*** (Barcelona: Publicacions i Edicions, 2004) és un dels més antics –la primera edició fou publicada el 1765. Va ser escrit per Samuel Johnson, crític i autor prolífic, considerat l'autor més eminent de les històries de les lletres angleses¹⁹. Tal i com exposa John Stone²⁰ en el pròleg, aquest volum és la primera traducció completa a una llengua peninsular de *The Plays of William Shakespeare*²¹. Inclou, a més, un epíleg de Harold Bloom.

Federico Trillo va presentar la seva tesi doctoral amb el títol ***El Poder político en los dramas de Shakespeare*** (Madrid: Espasa, 1999). L'exministre fa una investigació dels drames de Shakespeare des del punt de vista històric, antropològic i sociològic.

Un dels estudis més recents que posseeix la biblioteca sobre Shakespeare i la seva obra és ***Shakespeare en català***, d'Helena Buffery (Barcelona: Eumo, 2010), amb traducció de Dolors Udina. Buffery, especialista en estudis hispànics i professora de la Universitat de

¹³ Cfr. Shakespeare, William ; Desclot, Miquel (2002), pp. 11-13

¹⁴ Cfr. Shakespeare, William (2016), pp. 26-46

¹⁵ Dídac Pujol [en línia] <<http://www.didacpujol.com/>> [Consulta: 21/10/2016]

¹⁶ Llibres de l'Óssa Menor [en línia]. En: *Enciclopèdia.cat* <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0037773.xml>> [Consulta: 24/10/2016]

¹⁷ Joan Triadú i Font [en línia]. En: *Enciclopèdia.cat* <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0067567.xml>> [Consulta 24/10/2016]

¹⁸ Cfr. Shakespeare, William (1970), p. 30

¹⁹ Cfr. Johnson, Samuel (2004), p. 13

²⁰ John Stone [en línia]. En: *Universitat de Barcelona* <<http://www.ub.edu/filoan/stone.html>> [Consulta 24/10/2016]

²¹ *Vid. supra* n. 25

Cork (Irlanda), hi explica la història de la traducció i la recepció de Shakespeare a Catalunya, analitza el recorregut de les obres del dramaturg des d'Anglaterra al català i estudia la influència que va exercir en la regeneració cultural catalana del segle XIX i el seu paper en la cultura catalana contemporània.

Bibliografia

Obres de William Shakespeare

1. **40 sonets de Shakespeare**. Barcelona: Proa, 1970. Signatura: 849.9 Tri
2. **A buen fin no hay mal principio; Trabajos de amor perdidos**. Madrid: Espasa-Calpe, 1965. Signatura: SA 082 Col 635
3. **Las Alegres comadres de Windsor; La comedia de las equivocaciones**. Madrid: Espasa-Calpe, 1969. Signatura: SA 082 Col 452
4. **Les Alegres casades de Windsor**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1988. Signatura: 820 Sha
5. **Antoni i Cleopatra**. Barcelona: Vicens Vives : TV3, 1987. Signatura: 820 Sha
6. **Antonio y Cleopatra**. Madrid: Espasa-Calpe, 1968. Signatura: SA 082 Col 127
7. **Cimbeli**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1989. Signatura: 820 Sha
8. **Cimbelino**. Buenos Aires [etc.]: Espasa-Calpe Argentina, cop. 1947. Signatura: SA 082 Col 792
9. **The Compleat works of William Shakespeare: containing the plays and poems with special introductory**. – London & Glasgow : Collins Clear-Type Press, [1937?]. – Signatura: 820-2 Sha
10. **Conte d'hivern**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1987. Signatura: 820 Sha
11. **Coriolà**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1989. Signatura: 820 Sha
12. **Coriolà**. Barcelona: Proa, 2002. Signatura: 820 Sha
13. **Coriolà; Juli Cèsar; Antoni i Cleopatra**. – Barcelona : Alpha, 1958. – Signatura: 820 Sha
14. **Coriolan**. Paris: Libr. de L. Hachette, 1843. Signatura: 820 Sha
15. **Els Dos cavallers de Verona**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1991. Signatura: 820 Sha
16. **Los Dos hidalgos de Verona; Sueño de una noche de San Juan**. Madrid: Espasa-Calpe, 1967. Signatura: SA 082 Col 488
17. **Elizabethan drama: Marlow, Shakespeare**. Danbury, Conn.: Grolier Enterprises, [1980]. Signatura: 820 Eli
18. **Enric IV**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1985-1986. Signatura: 820 Sha
19. **Enric V**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1986. Signatura: 820 Sha
20. **Enric VI**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1990. Signatura: 820 Sha
21. **Juli Cèsar**. Barcelona: Publicacions de l'Institut del Teatre: Bruguera, 1981. Signatura: 820 Sha
22. **Julio César: Julius Caesar**. Madrid: Imagine Press, 2002. Signatura: 820 Sha
23. **Julio César; Pequeños poemas**. Madrid : Espasa-Calpe, 1970. Signatura: SA 082 Col 828
24. **Hamlet, príncipe de Dinamarca**. [Barcelona]: Círculo de Lectores, cop. 1965. Signatura: 820 Sha
25. **Hamlet: príncipe de Dinamarca**. Buenos Aires: Espasa-Calpe, 1948. Signatura: SA 082 Col 27
26. **Macbeth**. Paris: Librairie classique Eugène Belin, 1892. Signatura: 173140
27. **Macbeth**. Barcelona: Vicens Vives: TV3, 1988. Signatura: 820 Sha
28. **Macbeth**. Paris: Hachette, 1922. Signatura: 820 Sha
29. **Macbeth tragédie**. Paris: Librairie classique Eugène Belin, 1892. Signatura: 256683
30. **El Mercader de Venècia; La tempestat; L'amansiment de l'harpia**. Barcelona: Alpha, DL 1959. Signatura: 820 Sha

31. **Mesura per mesura.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1985. – Signatura: 820-2 Sha
32. **Molt soroll per no res.** – Barcelona : Institut del Teatre [etc.], 1984. – Signatura: 820 Sha
33. **Molt soroll per res.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1991. – Signatura: 820 Sha
34. **Muchoruido y pocasnueces ; Timón de Atenas.** – Madrid : Espasa-Calpe, 1971. – Signatura: SA 082 Col 1468
35. **Nit de Reis.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1986. – Signatura: 820 Sha
36. **Noche de epifanía ; Tito Andrónico.** – Madrid : Espasa-Calpe, 1971. – Signatura: SA 082 Col 1453
37. **Obra completa en poesia.** – Barcelona : Ediciones 29, 1975. – Signatura: SL 820 Sha
38. **Obras completas de William Shakespeare.** – Madrid : Aguilar, 1943. – Signatura: SL 820 Sha
39. **Oeuvrescomplètes de Shakspeare [sic].** – Paris : Librairie de Charles Gosselin, [1842]-1843. – Signatura: 91528
40. **Otelo : el moro de Venecia ; La Tragedia de Romeo y Julieta.** – Madrid : Espasa-Calpe, 1972. – Signatura: SA 082 Col 87
41. **Otel·lo.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1988. – Signatura: 820-2 Sha
42. **Penes d'amor perdudes.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1990. – Signatura: 820-2"15/16" Sha
43. **Pericles.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1992. – Signatura: 820 Sha
44. **The Plays andsonnets of Willian Shakespeare.** – Chicago [etc.] : EncyclopaediaBritannica, 1952. – Signatura: SA 1(082) Gre 26
45. **La Primera parte del Rey Enrique IV ; La segundaparte del Rey Enrique IV.** – Madrid : Espasa-Calpe, DL 1969. – Signatura: SA 082 Col 1406
46. **El Rei Joan.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1991. – Signatura: 820-2 Sha
47. **El Rey Enrique IV : 1ª y 2ª parte ; El Rey Enrique V.** – Valencia : Prometeo, [19..]. – Signatura: 820 Sha
48. **El Rey Ricardo II ; La vida y la muerte del Rey Juan.** – Madrid : Espasa-Calpe, 1968. – Signatura: SA 082 Col 1385
49. **Ricard III.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1989. – Signatura: 820 Sha
50. **Ricard III.** – Barcelona : Selecta, 1969. – Signatura: 84889
51. **Romeo et Juliette : tragédie en cinq actes et en vers.** – A Paris : chez N.B. Duchesne ..., 1789. – Signatura: 840 Cre
52. **Select plays : TheMerchant of Venice.** – Oxford : attheClarendon Press, 1879. – Signatura: 268901
53. **Shakespeare's plays for schooland home use : TheMerchant of Venicewith notes andillustrations.** – London ; Paris ; Melbourne : Casselland Company Limite, [ca. 1900]. – Signatura: 269052
54. **El Somni d'una nit d'estiu.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1989. – Signatura: 820 Sha
55. **Sonetos.** – Madrid : Editora Nacional, 1984. – Signatura: 820 Sha
56. **Un Sueño de la noche de San Juan ; Las alegres casadas de Windsor.** – Barcelona : Planeta, 1981. – Signatura: 820 Sha
57. **Teatre.** – Barcelona : Edicions 62, 1982. – Signatura: 8(∞)(082)=499 Mil 15
58. **La Tempesta.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1985. – Signatura: 820 Sha
59. **La Tempestad ; La doma de la bravía.** – Madrid : Espasa Calpe, 1969. – Signatura: SA 082 Col 116
60. **Timó d'Atenes.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1986. – Signatura: 820 Sha
61. **Titus Andrònic.** – Barcelona : TV3. Televisió de Catalunya [etc.], 1991. – Signatura: 820 Sha
62. **Tot va bé si acaba bé.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1987. – Signatura: 820 Sha
63. **La tragèdia de Macbeth.** – Barcelona : Columna, 2002. – Signatura: 820 Sha
64. **La Tragedia de Ricardo III ; Enrique VIII, o, Todo es verdad.** – Madrid : Espasa Calpe, DL 1969. – Signatura: SA 082 Col 1398
65. **Troilo y Crésida.** – Madrid : Espasa-Calpe, 1972. – Signatura: SA 082 Col 1479
66. **Troilus i Cressida.** – Barcelona : Vicens Vives : TV3, 1988. – Signatura: 820 Sha

67. **La Vida del Rey Enrique V ; Pericles, príncipe de Tiro.** – Madrid : Espasa-Calpe, DL 1969. –
Signatura: SA 082 Col 1419

Biografies de William Shakespeare

1. Bloom, Harold. **Shakespeare: la invención de lo humano.** Traducción de Tomás Segovia. Barcelona: Anagrama, cop. 2002. Signatura: SL 820(Sha) Blo
2. Echegaray, Luis Julián. **Shakespeare.** Barcelona : Hyma, 1933. Signatura: 92(Vid) Vid
3. Par, Anfòs. **Vida de Guillem Shakespeare: Segons les mellors biografies angleses y compte habut dels darrers documents desarxivats.** Barcelona: Libreria Verdaguer, 1916. Signatura: 92(Sha) Par
4. Vergés, Gerard, 1931-. **Tretze biografies imperfectes.** Barcelona: Destino, 1986. Signatura: 849.9 Ver

Crítica i interpretació

1. Buffery, Helena. **Shakespeare en català: traduir l'imperialisme.** Traducció de Dolors Udina. Barcelona: Eumo, 2010.
2. Conejero, Manuel Ángel. **Eros adolescente. La construcción estética en Shakespeare.** Barcelona: Península, 1980. Signatura: 240396
3. Emerson, Ralph Waldo. **Shakespeare o el poeta.** Barcelona: Aymá, 1942. Signatura: Fulletó C/88
4. Johnson, Samuel. **Prefaci a les obres dramàtiques de William Shakespeare.** Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, cop. 2004. Signatura: SL 820 Sha
5. Trillo-Figueroa, Federico, 1952-. **El Poder político en los dramas de Shakespeare.** Madrid: Espasa Calpe, 1999. Signatura: 820 Sha
6. Wain, John. **El Mundo vivo de Shakespeare: guía para el espectador.** Madrid: Alianza, DL 1967. Signatura: SA 082 Lib 94